

Sprawozdanie z III edycji konferencji
*Rocznice. Perspektywy analitycznej: filozofii nauki,
filozofii języka, fenomenologii*
(Kraków, 19–20 października 2013 roku)

W dniach 19–20 października 2013 roku w Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (UP) odbyła się konferencja *Rocznice. Perspektywy analitycznej: filozofii nauki, filozofii języka, fenomenologii*. Organizatorem konferencji był Instytut Filozofii i Socjologii (IFiS) UP, a patronat nad nią przyjęły: portal filozofia.org.pl, *Argument. Biannual Philosophical Journal* oraz Filozoficzne Koło Naukowe *ARCHE*. W skład komitetu organizacyjnego wchodził doktoranci i studenci IFiS: mgr Hubert Bożek (sekretarz), Piotr Grabowski, mgr Łukasz Sochacki, mgr Renata Trela oraz mgr Marta Winkler. Rolę opiekuna merytorycznego konferencji pełnił dr Grzegorz Trela — pomysłodawca i organizator jej dwóch pierwszych edycji.

Ideą przyświecającą III edycji *Rocznice*, podobnie jak w przypadku dwóch poprzednich odsłon konferencji, była potrzeba namysłu nad dziedzictwem filozofii XX wieku powiązana z poszukiwaniem nowej tożsamości filozofii europejskiej poprzez twórczą adaptację i rozwijanie koncepcji dwudziestowiecznych mistrzów filozoficznych. Organizatorzy, nie chcąc ograniczać się do wąskich ram kierunków i szkół filozofowania, kładą nacisk na owocną dyskusję, czego warunkiem koniecznym jest intersubiektywność i rzetelność prezentowanej argumentacji. Jednocześnie odnotować należy, że dominującym stylem myślowym reprezentowanym przez uczestników konferencji był ten historycznie związany z filozofią analityczną.

Uczestnicy tegorocznej edycji *Rocznice*, odzwierciedlali przekrój grup wiekowych polskiego środowiska filozoficznego. Spotkać można było zarówno studentów, doktorantów, młodszych pracowników nauki, jak i uznane autorytety: prof. Elżbietę Kałuszyńską (UWM Olsztyn), prof. Adama Nowaczyka (UŁ Łódź), prof. Wojciecha Sadego (UP Kraków). Swoją obecnością spotkanie to wzbogacili także dr hab. Katarzyna Gurczyńska-Sady (UP Kraków), dr hab. Ryszard Mirek (UP Kraków) i ks. dr hab. Zbigniew Wolak (UPJP II Kraków). W ten sposób możliwa stała się międzypokoleniowa wymiana intelektualna, na której skorzystali przede wszystkim młodszy uczestnicy konferencji. Dwa dni

symposium pomieściły dwadzieścia dwa wystąpienia, w tym cztery wykłady, siedemnaście referatów i jeden komunikat. Reprezentowany był szeroki wachlarz zagadnień: logika (w tym retoryka logiczna), filozofia języka, filozofia umysłu i filozofia nauki.

Swego rodzaju „klamrą” spinającą konferencję były wykłady dwóch wielkich indywidualności polskiej sceny filozoficznej: pani profesor Elżbiety Kałuszyńskiej i pana profesora Adama Nowaczyka. Dziś emerytowani profesorowie zdecydowali się skonfrontować z koncepcjami swoich mistrzów — Kazimierza Ajdukiewicza (prof. Nowaczyk) i Mariana Przełęckiego (prof. Kałuszyńska). Ożyły legendy polskich uniwersytetów, które odcisnęły silne piętno na współczesności.

Wykład prof. Nowaczyka, zatytułowany *Ajdukiewicz o stosowalności czystej logiki do zagadnień filozoficznych* został przez autora zaopatrzony podtytułem: *Ćwiczenie z hermeneutyki tekstów filozoficznych*. Był on poświęcony analizie argumentacji, przedstawionej przez Kazimierza Ajdukiewicza w tekście *O stosowalności czystej logiki do zagadnień filozoficznych*, który ukazał się po raz pierwszy w 1934 roku. W artykule tym Ajdukiewicz twierdzi, iż filozofowie nie mogą korzystać z tez „czystej logiki” jako przesłanek w argumentacji z racji tego, iż problemy, którymi się zajmują, sformułowane są w języku potocznym. Zastosowanie narzędzi logicznych w argumentacji filozoficznej uprawnione byłoby, zdaniem Ajdukiewicza, gdyby istniała specjalnie do tego celu skonstruowana „logika języka potocznego”. Według Nowaczyka, wspomniane obiekcje Ajdukiewicza są wynikiem obserwacji, iż w przypadku przekształceń zdań języka naturalnego, nie może być mowy o zachowaniu zasady ekstensjonalności, gdyż mogą one prowadzić do sytuacji, gdzie od zdań prawdziwych przechodzimy do fałszywych. W trakcie dyskusji, jaka miała miejsce po wykładzie, prof. Wojciech Sady zwrócił uwagę na fakt, iż współczesna logika formalna narodziła się z refleksji nad podstawami matematyki, co jego zdaniem może być źródłem niewspółmierności jej pojęć i pojęć języka naturalnego. Jednoznaczne, precyzyjne pojęcia logiki matematycznej zostały skonfrontowane z nieostrymi i niejednoznaczными konstrukcjami zaczerpniętymi z języka potocznego. Zapytany o stanowisko we wspomnianej kwestii prof. Nowaczyk stwierdził, iż głównym problemem w tym kontekście jest zmetaforyzowanie języka filozofii, a nie jego wieloznaczność. Logika bowiem, jak twierdzi, znajduje zastosowanie zarówno w odniesieniu do pojęć jednoznacznych, jak i wieloznacznych.

Drugi ze wspomnianych wykładów wygłosiła prof. Elżbieta Kałuszyńska (UWM Olsztyn). Jego tematem była teoria wartości etycznych Mariana Przełęckiego. Stanowisko Przełęckiego we wspomnianej kwestii prof. Kałuszyńska scharakteryzowała jako kognitywistyczne (wartości są poznawalne) i obiektywistyczne (wartości istnieją obiektywnie). Rekonstruując argumentację Przełęckiego, Kałuszyńska przywołała najpierw stosowane przez niego teoriomnogościowe sformułowanie teorii prawdy Alfreda Tarskiego:

$$P(a) \in \text{Ver} \text{ iff } a \in P$$

gdzie 'P' jest dowolną nazwą własności, 'a' jest dowolną nazwą indywidualową, 'Ver' jest zbiorem zdań prawdziwych, natomiast 'a' i 'P' oznaczają denotację 'a' i 'P'. Kiedy za 'P' podstawimy dowolny predykat oceniający (moralnie), według Kaluszyńskiej, kluczowa dla utrzymania stanowiska Przełęckiego w kwestii wartości moralnych staje się odpowiedź na pytanie: jak wyznaczymy zbiór 'P'. Przełęcki stoi na stanowisku, iż jest to możliwe za sprawą „wartościującego przeżycia uczuciowego”, które należy traktować analogicznie do doświadczenia zmysłowego. Autorka nie podziela tego stanowiska, twierdząc, że o ile doświadczenie zmysłowe ma charakter publiczny i intersubiektywny, to „wartościujące przecucie uczuciowe” nie spełnia tych warunków. W konsekwencji, według Kaluszyńskiej, zdania wartościujące nie są nośnikami prawdy o świecie, jak chciałby Przełęcki, lecz wyrazem pewnych konwencji społecznych.

Filozoficznej, historycznej i antropologicznej refleksji nad nauką poświęcony był wykład dra Grzegorza Treli (UP Kraków) *Tertium non datur? Filozoficzne przesłanie Stefana Amsterdamskiego* oraz komunikat mgra Łukasza Sochackiego (UP, UJ Kraków) *Historia, antropologia kultury i nauka: tezy*. Wystąpienia te łączą pokrewieństwo sposobu myślenia autorów na temat nauki. Jest ona przez nich traktowana jako „ludzka rzecz”, fenomen specyficznie osadzony w biograficznym, społecznym i historycznym kontekście, w jakim działa uczony. O ile Trela w swoim wykładzie skupił się na analizie podstawowych dylematów naukowych Stefana Amsterdamskiego, rozpatrując je głównie w kontekście biograficznym, o tyle Sochacki ograniczył się do zarysowania programu badawczego, mogącego potencjalnie odpowiedzieć nam na pytanie, czym jest nauka. Sochacki postuluje badanie nie tylko kontekstu uzasadnienia twierdzeń naukowych (czym ma się zajmować metodologia i filozofia nauki), lecz także kontekstu odkrycia, gdzie widziałby zastosowanie dla odpowiednio ufundowanej i historycznie uświadomionej hermeneutyki, rozumianej szeroko — jako metoda badań humanistycznych. Zadanie holistycznego namysłu nad nauką mogłoby podjąć specjalnie do tego celu stworzone centrum badawcze. W dyskusji nad komunikatem prof. Sady zwrócił uwagę na niejasność związaną z ważnym dla Sochackiego rozróżnieniem: wyjaśnianie-rozumienie (zaczepniętym od Wilhelma Diltheya). Wyjaśnianie miałoby bowiem charakteryzować dyscypliny zajmujące się kontekstem uzasadnienia, podczas gdy rozumienie odpowiadałoby metodom badającym kontekst odkrycia. Sochacki przyznaje, iż proponowany przez niego program stanowi duże wyzwanie badawcze, którego częścią jest precyzacja pojęć takich, jak wyżej wspomniane.

Spośród wielu wartościowych wystąpień wyróżniały się również te związane z zastosowaniem logiki filozoficznej bądź to do analizy języka naturalnego, bądź to do dyskusji zagadnień z zakresu filozofii nauki. W tym kontekście wypada wspomnieć przynajmniej o czterech referatach. Pierwszy z nich, autorstwa dra Tomasza Puczyłowskiego (UW Warszawa), zatytułowany *Implikatury konwersacyjne i pytania*, stawiał sobie za zadanie nakreślenie możliwości rozszerzenia

koncepcji implikatury konwersacyjnej Herberta P. Grice'a na konteksty zdaniowe dotyczące pytań. Koncepcja ta, w założeniu Grice'a, miała się odnosić do kontekstów zdaniowych, charakteryzowanych przez zdania twierdzące. Innym referatem z tej grupy było wystąpienie mgra Gwidona Famułki (UWM Olsztyn) pod tytułem *Dwa aspekty argumentu z niezbędności*. Autor zaproponował dwa niezależne sformułowania tak zwanego argumentu z niezbędności (*indispensability argument*) powszechnie przypisywanego Willardowi Van Ormanowi Quine'owi, prowadzącego do uznania istnienia bytów matematycznych. W konkluzji Famułka zaproponował, aby argument z niezbędności zreinterpretować jako szczególny przypadek rozumowania abdukcyjnego (wnioskowania do najlepszego wyjaśnienia): przyjmowanie „zobowiązań ontologicznych” w kwestii istnienia liczb miałyby w ten sposób zostać potraktowane jako forma użytecznej konwencji, oddalając możliwe zarzuty ze strony antymetafizycznie zorientowanego audytorium. Trzecim wystąpieniem, o którym chcę wspomnieć, jest referat mgra Pawła Pruskiego (UJ Kraków), zatytułowany *Between determinism and probability — analysis of Jan Łukasiewicz's views*. Pruski najpierw analizował argumentację Łukasiewicza przeciwko tradycyjnym ujęciom prawdopodobieństwa (prawdopodobieństwo subiektywne i obiektywne), a następnie przedstawił koncepcję prawdopodobieństwa w ujęciu samego Łukasiewicza, opartą na krytyce determinizmu i zasady wyłączonego środka. Tak pojmowane prawdopodobieństwo odnosi się do pewnych bytów abstrakcyjnych: relacji logicznych między zdaniami. Zdaniem referenta, okoliczność ta pozwala na obiektywizację prawdopodobieństwa przy jednoczesnym osadzeniu go na gruncie indeterministycznym. Aby uniknąć tej konsekwencji, należałoby, według Pruskiego, obalić krytykę determinizmu przeprowadzoną przez Łukasiewicza i przeformułować pojmowanie prawdopodobieństwa tak, aby przybrało ono wartość subiektywną. Ostatnim referatem z omawianej grupy było wystąpienie mgr Renaty Treli (UP Kraków), zatytułowane *Radykalny konwencjonalizm współcześnie*. Autorka podjęła trudne zagadnienie statusu konwencjonalnych elementów w obrębie języków, jakimi operują teorie naukowe o charakterze empirycznym. Jej zdaniem, wszelkie stanowiska konwencjonalistyczne natrafiają na te same problemy, gdy chodzi o rekonstrukcję teorii empirycznych, co sformułowana przez Ajdukiewicza doktryna radykalnego konwencjonalizmu. Według Treli, empiryczne fiasko radykalnego konwencjonalizmu nie przekreśla jego filozoficznej doniosłości, gdyż ten, pojmowany jako kontrprzykład dla innych doktryn konwencjonalistycznych, może być dogodnym punktem wyjścia do dalszej dyskusji na temat własności teorii naukowych.

Osobną grupę wystąpień stanowiły referaty dotyczące zagadnień związanych z filozofią umysłu. W tej kategorii warto wymienić referat mgr Adrianny Smurzyńskiej (UJ Kraków), zatytułowany żartobliwie *Pacjent urojeniowy u doktora Wittgensteina*. Intencją autorki było ukazanie mocnych i słabych stron Wittgensteinowskiej koncepcji urojenia, którą można skonstruować na podstawie pojęć

twierdzeń ramowych, gry językowej i języka prywatnego zaczerpniętych z tekstu *O pewności* oraz *Dociekań filozoficznych*. Smurzyńska wskazuje na ograniczenia tej koncepcji, w oparciu o współczesną wiedzę psychiatryczną. W dyskusji nad referatem zwrócono uwagę na trudne do przezwyciężenia problemy definicyjne (mgr Łukasz Sochacki) oraz na to, iż pojęcie urojenia jest relatywne kulturowo (mgr Hubert Bożek).

Na koniec warto wspomnieć o dwóch wystąpieniach, które dotyczyły pogranicza filozofii i kognitywistyki. Pierwsze z nich — autorstwa mgr Marty Winkler (UP Kraków), pod tytułem *Aktualność rozważań ontologicznych Romana Ingardena w kontekście badań nad pamięcią autobiograficzną*, stanowiło wstępną próbę zastosowania terminologii Ingardenowskiej do zagadnień związanych z tożsamością podmiotu, pamięcią autobiograficzną i fałszywymi wspomnieniami. Drugi referat, zatytułowany *The origins of qualia — an examination of C.I. Lewis account of experience*, wygłosiła mgr Joanna Szelegieniec (UJ Kraków). Był on próbą odpowiedzi na pytanie o pierwotny sens współczesnej koncepcji *qualiów* autorstwa Clarence'a Irvinga Lewisa.

Podsumowując, wypada stwierdzić, że uczestnicy konferencji dobrze wywiążali się z niełatwego zadania, jakie postawili przed nimi organizatorzy: większość wystąpień miała charakter autorski, problemowy, artykułujący wyzwania, przed którymi stoi współczesna refleksja filozoficzna.

* * *

Konferencja *Rocznice* pomyślana jest jako cykliczne spotkanie naukowe, przewidziane na pięć edycji. Następną, czwartą edycja odbędzie się w dniach 25–26 października 2014 roku.

Hubert BOŻEK*

* Kraków, Uniwersytet Pedagogiczny. E-mail: h.bozek@gmail.com